

og tredje hånds fremstillinger ligge for i stedet at læse kilderne, men dette forudsætter blot for de udgivnes vedkommende et virkelig stort bibliotek. Vejen til at imødekomme det omtalte behov hos et større publikum er da kildeudvalg, og på sådanne er ikke mindst de senere års amerikanske litteratur særdeles rig.

Et kildeudvalg – især et, der skal dække et større historisk emne og derfor må indskrænke sig til at bringe korte uddrag eller »highlights« fra hver enkelt kilde – bærer næppe mindre præg af udgiverens interesser og synspunkter, end en bredere fremstilling gør det af forfatterens. Dette må både læseren og udgiveren selv stadig have in mente. Om de to lærere ved Columbia University, som har ansvaret for det foreliggende værk, gælder det, at de har draget en meget rimelig konsekvens af denne erkendelse, idet de forbinder de udvalgte kildesteder såvel med deres egen kommenterende og konkluderende tekst som med et ganske repræsentativt udvalg af den monografiske litteratur af ældre og nyere dato. Resultatet er blevet et livligt, men efter mulighederne sammenhængende panorama over Italiens historie fra *Risorgimento'en* til vore dage med hovedvægt på de politiske ideers og beslutningers historie. Det er en utraditionel »textbook«, en præsentabel tilvækst til den rige engelsksprogede litteratur om italienske forhold og en anbefalelsesværdig introduktion for danske læsere.

TORBEN DAMSHOLT

JACQUES DROZ: *Le Socialisme Démocratique 1864–1960*. Collection U. Série »Histoire contemporaine«, dirigée par René Rémond. Paris, Librairie Armand Colin, 1966. 360 s. 28 F.

Paa de halvanden side, Sorbonneprofessoren vier »den danske socialisme« i sin bog paa 360 sider, naar man at blive temmelig forbavset flere gange. Ikke over de rent sproglige fejl naturligvis – det maa betragtes som normalt at en franskmænd kalder Louis Pios blad »Socialstien«, gør Esbjerg til Esbjæreg og udelader c'et i Steincke. Men at betragte andelsmejerierne som en karakteristisk forløber for den danske socialisme er hasarderet. Ikke mindst naar forfatteren nogle linier længere nede noterer, at bønderne »med deres høje levestandard og en bemærkelsesværdigt velorganiseret andelsbevægelse« ikke ville have taalt en videregaaende socialpolitik fra Steinckes side i 30'erne. Det er vel ogsaa en modificeret sandhed at lade socialisternes pacifisme være den direkte aarsag til at Danmark i 1940 var uden forsvarsmuligheder. Men hvad – i en saa stærkt komprimeret fremstilling sker den slags. Godt den franskorienterede P. Munch ikke kan vide noget om Droz' manglende indsigt i en vis radikal udenrigsministers indflydelse paa dansk forsvars- og udenrigspolitik . . .

Ellers er der meget godt at sige om denne bog. Emnet er begrænset til socialistiske tankegange og politiske bevægelser i stater med et demokratisk og parlamentarisk styre, altsaa i hovedsagen vesteuropæiske stater. Sovjetunionen er saa udeladt. Alligevel har forfatteren staaet med et særdeles uoverskueligt stof. De tyske og østrigske socialdemokrater, arbejderpolitik og -partier i England, Skandinavien, Italien, Frankrig og det førsøjetiske Rusland, foruden de to første Internationaler. Men Rusland før 1917 som et demokratisk og parlamentarisk styre? Og Bismarcks Tyskland? Der er sket det, at Droz af forlaget er blevet bedt om at

holde sig til den »demokratiske socialisme« (fordi U-bøgerne nu imponerende lange rækker rummer titler hvor f.ex. marxisme og syndikalisme særfremstilles) og det er naturligvis umuligt at foretage rent forlagsteknisk begrundede opdelinger af historien uden at gaa uden for rammerne hist og her.

Droz giver med sin bog en udmærket illustration af de modsætningsforhold, historien fra begyndelsen satte de marxistiske teser i: Marx (og Engels) ville skabe en arbejderinternationale netop paa den tid, hvor nationalismen begyndte at blive en væsentlig kraft i Europa – og marxismen opfordrede til den ubønhørlige revolutionære kamp netop da fagbevægelsen i industristaterne voksede sig stærk og gav de socialistiske tendenser en stadig mere udpræget reformkarakter.

Man kan maaske indvende, at bogen er saa superpædagogisk opbygget at den er blevet ulæselig i større sammenhængende dele. Men serien sigter lige saa meget paa at lave undervisningsbøger der fungerer som opslagsværker, og det er just dér Droz' arbejde udmærker sig. Teksterne efter hvert kapitel og litteraturhenvisningerne, den kronologiske oversigt, navneregistret (hvor Steincke denne gang bliver til Steinecke), listen over partier og politiske grupper, alt sammen glimrende opstillet bagest i bogen, gør den til et fortræffeligt redskab. Med udgangspunkt i det faktum at franskmændene ikke bruger ordet socialdemokrater men altid taler om socialister kan man tage hul paa en sikkert givtig debat om den mere eller mindre demokratiske socialisme. Droz er saa god at have ved haanden.

JACQUES BERG

JACQUES BERG: Frihed og Lighed. Studier i den franske radikalismes sociale og økonomiske tankegang fra Clemenceau til Mendès France. Københavns Universitets Institut for Samtidshistorie og Statskundskab. Skrifter I. København, G. E. C. Gads Forlag, 1968. 153 s.

Med denne afhandling om den franske radikalisme har Jacques Berg sat sig til mål at bidrage til forståelsen af det, der i fransk nyere historie og politik går under betegnelsen »gauche«: det franske venstre. Dette forsøges ikke gennem en historisk redegørelse for radikalismens udvikling, men gennem en analyse af et specielt aspekt, hvor navnlig venstreorienterede synspunkter er opstået og har manifesteret sig, nemlig ved indlen for den sociale og økonomiske politik at analysere modsætningen mellem »visse frihedsforestillinger vedrørende individet i samfundet og en udpræget social bevidsthed« (s. 10). Forsøget på at finde frem til en forsoning på denne modsætning udgår fra de radikale, som i øvrigt også er de første til at erkende modsætningen – bl.a. under udfordringen fra socialismen – og et forsøg på kompromis eller syntese kommer også for første gang hos de radikale, hos afhandlingens centrale skikkelse Pierre Mendès France, hvorfor motiveringen for at centrere undersøgelsen omkring radikalismen – dennes uensartethed og ubestemmelighed til trods – forekommer velbegrundet.

I afhandlingen belyses denne problemstilling gennem en analyse af den økonomiske og sociale tankegang hos enkelte udvalgte radikale, først og fremmest Georges Clemenceau og Pierre Mendès France og i mindre grad Léon Bourgeois og Caillaux, mens socialisten Jean Jaurès også inddrages som udtryk for den